

Novotný, František

Platonovy listy a kritika

In: Novotný, František. *Platonovy listy a Platon*. Brno: Filosofická fakulta, 1926, pp. [3]-18

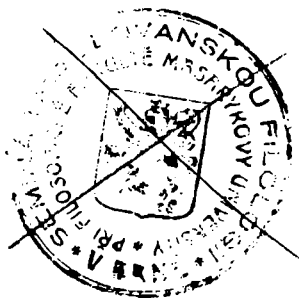
Stable URL (handle):

<https://hdl.handle.net/11222.digilib/118654>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

I.

Platonovy Listy a kritika.

1. V Platonových dialozích se jasně projevuje veliká část myšlenkového života Platonova, ale velmi málo zpráv je v nich o jeho osudech a činech. Platon zůstal vypravovatelem cizích rozmluv, i když už byl jejich tvůrcem. Své jméno v nich napsal jen třikrát, dvakrát v Obraně Sokrata, jednou ve Faidonu. Sokrates ukazuje na Platona, když vypočítává, kteří z jeho druhů jsou přítomni na jeho soudě, a uvádí jej vedle jiných jako ručitele pokuty, kterou si na jejich radu navrhuje; Faidon, když vypravuje Echekratovi, kteří mužové byli u Sokrata v den jeho smrti, zmiňuje se o nepřítomnosti Platonově slovy: „Platon, myslím, byl nemocen.“

Nezachovaly se spisy, které o Platonovi napsali jeho vrstevníci a pamětníci, jako Xenokrates, Speusippos, Hermodoros, Filippos a spisovatelé s nimi spojení přímou tradicí. Kompilace Diogena Laertského z 3. stol. po Kr., z doby vzdálené šest století od doby Platonovy, je pro nás první Platonovou biografií.

2. Ostatně i sama pravda Platonova druhdy zůstává skryta za myšlenkovými zápasy osob jeho dialogů. Jeho dialogická metoda — říci dialogická forma by bylo málo — připouští, aby ústy některé z nich projevoval své nálezy a svá mínění, ale připouští také, aby sám sebe vůbec neprojevoval a aby se díval na ony zápasy s pozornou účastí svědka tu nestranného, jinde přejícího jedné straně, jinde ironického. Ani osoba Sokratova tu není výjimkou; jen tam, kde Sokrates nehledá, nýbrž učí, smíme jeho řeči pokládati za řeči Platonovy. Platon nepsal svých dialogů proto, aby v nich vyložil a potomstvu zanechal své učení.

3. Nemůžeme se tedy zmocniti bohatého odkazu Platonova, uloženého v jeho dialozích, jak bychom potřebovali a chtěli; tím méně pak z nich můžeme poznati celého Platona, neboť v jeho myšlení bylo mnohem více než jest napsáno v jeho dialozích. Tím cennější je pomoc, kterou nám přinášejí Platonovy zachované dopisy. V pojmu dopisu sice ještě není zaručen absolutně věrný výraz osobnosti, ale proti dialogům jsou to přece projevy čistě osobní: jediné zde slyšíme z úst Platonových přímé „já“; Platon tu mluví sám za sebe k určitým osobám o určitých osobách a dějích. Tato určitost dovoluje, že můžeme dopisy dosti přesně datovati a tím také poznávati, jaký význam měl časový odstup na Platonovo posuzování jednotlivých věcí. Obsah Platonových listů jest takový, že bohatě doplňuje nedostatky jeho dialogů zvláště autentickým materiálem životopisným, ale také i přímým, osobním výkladem některých filosofických problémů, které jsou sice v dialozích také řešeny, ale tak, že není patrné vlastní stanovisko Platonovo. Ovšem Listy nejsou jen doplňkem a výkladem, neboť zase samy předkládají problémy nové, k nimž už komentáře nemáme.

4. V Listech máme zachovány aspoň část Platonovy autobiografie. Autobiografie hledící k poměru jednotlivce a státu je plod rhetoriky uzrálý v athenské demokracii. Její literární formou je řeč buď politická nebo soudní, žalovací nebo obhajovací. Takovou politickou autobiografií byla řeč Antifonta, oligarcha z r. 411, již připomíná Thukydidés 8, 68. Obranná autobiografie jest obsažena také v Lysiově řeči proti Eratosthenovi a v Andokidových řečech *Περὶ τῆς ἑαυτοῦ καθόδου* a *Περὶ τῶν μυστηρίων*¹, i v Demosthenově řeči *Περὶ τοῦ στεφάνου*.

K těmto obranným autobiografickým řečem, jichž bylo užito jako zbraní v politických zápasech, druží se autobiografické části Platonových listů spíše než k epideiktické obraně, jakou jest Isokratova řeč *Περὶ ἀντιδόσεως*², ale zvláštní literární hodnotu mají proto, že jejich autobiografie není vynucena soudním jednáním nebo zápasem o politickou moc, ani není k němu přizpůsobena,

¹ Georg Misch, *Geschichte der Autobiographie* (1907), str. 84.

² Misch v uvedeném díle k Platonovým listům nepřiblíží. Autobiografický živel u Platona nalézá jen v jeho myšlence, vyložené zvláště v *Symposiu*, jak duše dochází od smyslového světa ke zření ideí.

nýbrž je psána od muže, který se nemusí ničeho bát nežli nepochopení a ničeho nechce dosáhnout kromě dobré pověsti.

Platonových Listů nebylo až dosud náležitě využito v badání o Platonovi, ba ani nebylo tolik pracováno o jejich výkladě, jak by zasluhovaly pro svůj zvláštní význam. Příčina této nevšímanosti byla nedůvěra v jejich pravost, vzniklá v 18. stol., ano přímé popírání jejich pravosti. Nežli se pokusíme osvětliti údaji Listů některé stránky Platonova života a myšlení, jest potřebí přehlédnouti vývoj této důležité otázky literární kritiky¹.

5. Platonových listů zaručených tradicí textu ostatních jeho děl jest třináct². Rukopisy zachovávající tetralogické rozdělení Thrasylovo mají je vřaděny do IX. tetralogie Platonových spisů, v níž před nimi předcházejí dialogy Minos, Zákony a Epinomis. Lze pokládati za jisté, že to nejsou všechny listy, které Platon vůbec napsal, ale nevíme, proč se zachovalo právě jen těchto 13 listů³.

Listy mají rukopisnou tradici společnou se Zákony. Pro recenzi jejich textu je nejdůležitější cod. Parisinus (v Bibliothèque Nationale) č. 1807 (= A) stol. IX., opravovaný od několika různých čtenářů v stol. XII.—XVI.; důležitý je i text, který obsahuje cod. Vaticanus 796 (= O) a cod. Laurentianus LXXX 17 (= L).

¹ Přehled o této věci jsem podal v článku „Příspěvek k řešení otázky o pravosti listů Platonových“ v Listech filol. 33, 1906, zvl. str. 194 nn. Srov. i Fr. Ševčík, „O pravosti listů Platonových“ ve výr. zprávě gymnasia v Praze-III za šk. r. 1915/16.

² V rukopise pařížském 1807 nemá 8. list nadpisu ani čísla a je oddělen od 7. listu jen vynechanou mezerou; tím se stalo, že listy, které následují, mají čísla o 1 menší a všech listů je tu zdánlivě jen 12.

³ C. F. Hermann ve svém vydání Platonových děl v Teubnerově knihovně připojil k těmto 13 listům ještě 5 listů jiných, vybraných z různých sbírek listů. K těmto listům zde nepřihlížíme, protože jejich pravost není ničím dosvědčena.

O Platonově listu Dionysiu Staršímu vypravuje Diogenes Laert. 3, 21 (Διονύσιος) ἐπέστειλε Πλάτωνι μὴ κακῶς ἀγορεύειν αὐτόν. Καὶ δεῦν ἀντεπέστειλε μὴ τοσαύτην αὐτῷ σχολὴν εἶναι ὥστε Διονυσίου μεμνηθεῖν. O listě Dionovi, kterým si Platon objednal „pythagorské“ spisy Filolaovy, zmiňuje se Diogenes Laert. 8, 84 (srov. 8, 15) a 3, 9 (podle Satyra).

Také list Archytův u Diog. L. 8, 80 předpokládá list, kterým Platon žádal Archyta o spisy Okkelovy.

Z textu i uspořádání listů v rukopisech jest souditi, že jejich rukopisná tradice jest jednotná¹.

Listy následují za sebou v rukopisech bez určitého pořádku; nejsou srovnány ani časově, ani podle osob, kterým jsou psány. Datovány ovšem nejsou, jako vůbec datování soukromých listů nebylo v řecké epistolografii ustáleným zvykem ani za dob pozdějších². Dobu, kdy který list byl napsán, můžeme určití, a to jen u některých z nich, jen podle obsahu.

6. Nejdlejší a nejdůležitější z Listů se vztahují k Platonovým stykům s dvorem syrakuským a jsou psány jednak tyranu Dionysiu II., jednak jeho odpůrci a Platonovu příteli Dionovi, jednak přátelům a druhům Dionovým. Tímto obsahovým pásmem jsou spojeny listy 1., 2., 3., 4., 7., 8. a 13. Dva krátké listy, 9. a 12., jsou poslány matematiku a politiku Archytovi z Tarentu, ostatní, vesměs krátké, vespolek nijak nesouvisí a jsou psány osobám různým: list 5. Perdikkovi, králi makedonskému, list 6. Hermeiovi, vládci v Atarnu, a jeho přátelům Erastovi a Koriskovi, list 10. Aristodorovi, jinak neznámému, a list 11. Laodamantovi, jehož ztotožnění je také dosti pochybné.

Nelze říci, že by některý z těchto listů byl zcela bez významu; ale jsou tu ovšem veliké rozdíly mezi listy nebo listky příležitostnými, čistě jednacími, a takovým projevem, jako jest list 7., psaný pro více než jedno čtení, důležitý doklad autobiografický i politický s významnou vložkou filosofickou. Snaha po systému, jež ve starověku rozřídila spisy Platonovy podle jejich rázu, *χαρκτήη*, zařadila Listy do rubriky *χαρκτήη ἠθικός* (Diog. L. 3, 49) a ne, jak bychom snad čekali, mezi spisy rázu politického, kde jsou Ústava, Zákony, Minos a Epinomis. Původce tohoto třídění charakterisoval tu více sebe než Listy.

¹ O dějinách textu Listů podrobně vykládá Ernst Howald, *Die Briefe Platons* (1923), str. 3—12.

² F. K. Exler, *The Form of the Ancient Greek Letter*, zkoumaje datování listů na papyrech doby ptolemajské a římské, nalézá str. 98, že dopisy jsou velmi často bez data. V listech soukromých je datum asi stejně často vynecháváno jako uváděno; ani v úředních listech není vynechávání data řídké. Příčinou toho bylo podle výkladu Exlerova to, že doručitel listu obyčejně mohl doplniti ústně ten údaj, který nebyl v dopise.

7. O pravosti Platonových listů se ve starověku nepochybovalo. Za díla Platonova je uznával už Aristofanes Byzantský v 2. polovici 3. stol. př. Kr., jenž podle Diogena Laertského 3, 61n. rozdělil Platonovy spisy na trilogie a do 5. trilogie zařadil Kritona, Faidona a Listy. Ovšem, které listy znal Aristofanes, Diogenes nezaznamenal a nelze to ani odjinud usouditi. Ano 7. list můžeme stopovati ještě dále do minulosti, neboť se podobá pravdě, že jej znal již Aristoxenos, žák Aristotelův¹.

Velmi četné jsou citáty z Platonových listů již u starověkých spisovatelů řeckých i latinských. Na několika místech je cituje se jménem Platonovým Cicero a Plutarchos kromě citátů z jiných listů užívá listu 7. jako hlavního pramene pro tu část životopisu Dionova, kde mluví o poměru mezi Dionem, Dionysiem a Platonem. Několik citátů nalézáme u Athenaiia a u Ailiana; podrobně všechny listy vypočítává Diogenes Laertský. Že je již před tím zařadil do svých tetralogii Thrasyllus, bylo řečeno nahoře. Poměrně často citují Platonovy listy církevní otcové².

8. Ovšem již starověkým kritikům působily Platonovy listy rozpaky, ne však svou pochybnou pravostí, nýbrž nesází, kam by měly být zařaděny. Nehodily se jim, aspoň některé, do rámce stanoveného pro *γένος ἐπιστολικόν* a na druhé straně byly nepravdivostí mezi Platonovými dialogy. Proto připouští Dionysios Halikarnaský, že by mohly býti nazývány politickými řečmi³ a skladatel spisu *Περὶ ἑρμηνείας* vylučuje z literárního druhu listů dlouhé listy Platonovy podobně jako list Thukydidův pro jejich délku a umělý sloh a zařazuje je mezi *συγγραμματα*⁴.

První určitá zmínka o vylučování listů z pravých děl Platonových se týká Prokla, jenž prý odsuzoval listy pro jejich jedno-

¹ Rudolf Adam v Archiv f. Gesch. d. Philos. 1910, 37.

² Podrobný seznam všech těchto citátů podává M. Oda u v dodatku své disertace *Quaestionum de septima et octava Platonis epistula capita duo*, Královec 1906; k jednotlivým místům uvádí testimonia Ernst Howald, *Die Briefe Platons* (1923).

³ Dion. Hal. Dem. 23. *δημηγορία οὐδεμία* (sc. ἐστὶ Πλάτωνι) πλὴν εἴ τις ἄρα τὰς ἐπιστολάς βούλεται δημηγορίας καλεῖν.

⁴ *Περὶ ἑρμ.* 228 τὸ δὲ μέγεθος συνεστάλθω τῆς ἐπιστολῆς, ὡς περ καὶ ἡ λέξις. αἱ δὲ ἄγαν μακρὰι καὶ προσέτι κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ὀγκωδέστεραι οὐ μὰ τὴν ἀλήθειαν ἐπιστολαὶ γίνονται ἄν, ἀλλὰ συγγραμματα τὸ χαίρειν ἔχοντα προσγεγραμ-

duchý sloh¹. Hledíme-li na to, že jiných důvodů proti Listům Proklos neměl a že také vylučoval Ústavu a Zákony, nelze jeho úsudek pojímati za příliš vážný. Ostatně ve spise *Εἰς τὴν Πλάτωνος Θεολογίαν* 2, 4 (str. 102 nn. Portus) pokládá Proklos 2. list za pravý².

Lze tedy říci, že listy byly ve starověku pokládány za pravá díla Platonova.

Také se pro ně našlo místo při třídění Platonových spisů podle obsahu: byly zařazeny vedle Ústavy, Zákonů a jiných dialogů mezi spisy politické. Toto místo mají již v úvodě k Platonovi, který napsal Albinos, platonik z 2. stol. po Kr.³. Podle anonymních Prolegomen k Platonově filosofii⁴ je pojata ústava v Politei, Zákonech a Listech po každé s jiného stanoviska: v Politei *ἀνευ τῆς ὑποθέσεως*, bez předpokladu, t. j. bez ohledu na skutečné poměry, ideální konstrukce, v Zákonech *ἐξ ὑποθέσεως*, tak, že podkladem státního života jsou určité zákony a mravní zásady, v Listech *ἐξ ἐπανορθώσεως*, s hlediska nápravy, t. j. „když špatné vlastnosti své duše učiníme správnými“. Uvidíme, že něco pravdy tato charakteristika Listů má.

Také Listy náležely mezi *τὰ πραττόμενα*, t. j. mezi ty spisy Platonovy, o kterých se vykládalo ve starověkých školách. Tu bylo uvažováno mnoho o otázce, v jakém pořádku se mají Platonovy spisy probírat; výsledkem těch úvah bylo několik různých pedagogicko-metodologických návrhů. Podle připomenutého

μένον, καθάπερ τῶν Πλάτωνος πολλοὶ καὶ ἡ Θουκυδίδου. Srov. ib. 234 o listech Aristotelových Alexandrovi a [7.] listě Platonově k Dionovým přibuzným.

¹ Anonymní Prolegomena k Platonově filosofii 26 (C. F. Hermann, Appendix Platonica p. 219): ἐκβάλλει δὲ καὶ τὰς Πολιτείας διὰ τὸ πολλοὺς εἶναι λόγους καὶ μὴ διαλογικῶς γεγράφθαι, καὶ τοὺς Νόμους δὲ διὰ τὸ αὐτὰ, καὶ τὰς Ἐπιστολάς δ' ἐκβάλλει διὰ τὸ ἀπλοῦν τῆς φράσεως.

² Raeder, Rh. Mus. 61, 1906, 430, pozn. 2.

³ C. F. Hermann, Appendix Platonica p. 148 τῶν ... Πλάτωνος διαλόγων ὑπάγοντα: ... τῶ πολιτικῶ (sc. χαρακτηρι) Κρίτων, Πολιτεία, Φαίδων, Μίνως, Συμπόσιον, Νόμοι, Ἐπιστολαί, Ἐπινομίς, Μενέξενος, Κλειτοφῶν, Φίληβος.

⁴ Ib. p. 220. Podobně třídění má i Alkinoův (= snad Albinův) výklad o Platonových naukách ib. p. 188. Srov. i Apul. II 24, p. 127 nn. Thomas. Sinko, De Apulei et Albini doctrinae Platonicae adumbratione, v Krakově 1905, rekonstruuje odtud učení akademika Gaia z 2. stol. po Kr.

úvodu Albinova¹ byly to právě Listy, kterými někteří doporučovali začítí.

Jiní starověcí kritikové hledíce na to, že v Listech mluví Platon mnoho o svém životě, pokládali je za protějšek k dialogu Euthyfronovi, kde se mnoho mluví o Sokratovi — lépe řečeno, kde je líčen začátek Sokratova procesu —, a soudili, že Euthyfrona Platon napsal na začátku, Listy na konci své činnosti, aby tak své dílo zaokrouhlil a uzavřel².

9. Podezřívání pravosti Listů tedy antické tradice nemá. Tato věc váží tím více, že kritika pravosti literárních děl ve starověku byla a vskutku také odsoudila několik spisů, které byly Platonovi přiřítány; stačí tu uvéstí jen poznámku Diogena Laertského 3, 62, jenž po vypsání katalogu Thrasyllova pokračuje: *νοθεύονται δὲ τῶν διαλόγων ὁμολογουμένως Μίδων ἢ Ἴπποτρόφος, Ἐρυξίας ἢ Ἐρασίστρατος, Ἀλκων, Ἀκέφαλοι ἢ Σίσυφος, Ἀξίιοχος, Φαίλακες, Δημόδοκος, Χελιδών, Ἐβδόμη, Ἐπιμενίδης ὧν ἢ Ἀλκων Λέοντος τινος εἶναι δοκεῖ, καθά φησι Φαβωρίνος ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν ἀπομνημονευμάτων.* Těchto spisů, z nichž některé mají rukopisné podání společné s dialogy pravými, Thrasyllus do svých tetralogií nepřijal.

Ale jako si dovolil Proklos odmítnouti Listy pro jejich sloh, tak mohlo vzniknouti a vzniklo jejich odmítnutí kdykoli jindy, pokud se netvořila představa o Platonovi podle jeho literárního odkazu, nýbrž naopak na ideálním Platonu se zakládala kritika jeho děl. Tomuto ideálnímu Platonovi ovšem Listy odporují, jak uvidíme, ještě více obsahem než slohem.

V mírně podobě vyslovuje patriarcha Fotios své mínění, že Platonovy Listy se uchylují od Platonova slohu i od epistolografického typu³, ale přes to je staví nad listy Aristotelovy a Demosthenovy.

¹ C. F. Hermann, Appendix Platonica p. 149.

² Ib. p. 218.

³ Fotios v listě Amfilochiovi, metropolitu v Kyziku (Migne, Patrol. Gr. 102, str. 862). Οἱ μὲν ἄλλοι τοῦ Πλάτωνος λόγοι τοῦ πολιτικοῦ λόγου πεφόκασι γνώμονες, πλὴν εἴ τι κατ' ἐκλογὴν ὀνομάτων ἐνιαχοῦ παρημέληται: αἱ δὲ τοῦτου ἐπιστολαὶ ἴσον τε τῆς ἐκείνου λογιότητος, καὶ τοῦ ἐπιστολμαίου τύπου ἀπολείπονται. Αἱ δὲ γὰρ τοῦ Ἀριστοτέλους, τῶν μὲν ἄλλων αὐτοῦ γραμμάτων εἰς: πῶς λογωδέστεραι.

10. Nedůvěra v pravost jednoho listu se projevila i v rukopisném podání. Některé rukopisy totiž, mezi nimi i nejstarší Parisinus Graecus 1807, mají za textem 12. listu poznámku *ἀντιλέγεται ὡς οὐ Πλάτωνος*. Tuto poznámku jest přičísti již společnému středověkému archetypu, ale ze starověku nepochází. List 12. je psán Archytovi; u Diogena Laert. 8, 80 je odpovědí na list Archytův, ježž Diogenes uvádí. Bylo souzeno, že tento list Archytův byl pokládán za jistě podvržený, a proto prý se ozvala kritika i proti 12. listu Platonovu, jenž s ním souvisí¹.

Důraznějším způsobem je ze sbírky vylučován list 13. Marsilius Ficinus totiž překládaje díla Platonova a také Listy, 13. list vynechal. Toto vynechání odůvodňuje těmito slovy, napsanými v obsahu listu 12: „Epistolam vero ad Dionysium, quae ab ignorantibus his adiungitur, ideo non traduximus, quia et ipsa epistolae verba et docti omnes negant esse Platonis.“ Tedy za doby, kdy Ficinus překládal, v poslední třetině 15. stol., byl obecně — nebo většinou — za nepravý pokládán list 13. a ne 12. Vylučovati 13. list ze sbírky pravých listů Platonových bylo zcela nasnadě, neboť právě tento list obsahuje věci, kterých zaujatí ctitelé Platonovi nedovedli spojit s představou božského filosofa.

Uvážíme-li, že u listu 13. bylo mnohem více vnitřních důvodů k jeho vylučování než u listu 12. a že skutečně vylučován byl, pokládáme za správné mínění těch, kteří poznámku *ἀντιλέγεται ὡς οὐ Πλάτωνος*, připsanou na konci listu 12., vztahovali k začátku listu 13.² Ta poznámka byla připsána k začátku 13. listu původně asi na kraji a při opisování se dostala na konec listu 12.; jeden z vatikánských rukopisů Bekkerových (1461) ji má docela na začátku listu 12.

Podle Ficinova příkladu vylučovali 13. list i někteří vydavatelé řeckého originálu; jestliže při tom podrželi poznámku o pochybnosti

πλὴν οὐδὲ ταῖς Πλατωνικαῖς ἐξισάζουσι. Δημοσθένους δὲ οἱ μὲν ἄλλοι, πόνοι, καὶ ῥητόρων καὶ κριτικῶν ἐγκωμίοις πληροῦσι τὰ στόματα. Τὰς ἐπιστολάς δὲ, οὐδὲν ἀμείνους εὐρήσεις τῶν Πλάτωνος.

¹ Howald, Die Briefe Platons 7 n.

² K 13. l. ji vztahoval Ast, Platons Leben und Schriften 527, následuje v tom některých starších vydání; s ním souhlasil K. Steinhart v 10. pozn. k úvodu překladu Listů od H. Müllera (Platon's sämtliche Werke, 8. sv., 1866, str. 383).

i pro list 12., nalézáme u nich připsáno *νοθεύεται* k začátku listu 12. i 13¹.

11. Kromě listu 13. byl Platonovi upřen také list 1., a to od Marsilia Ficina.

Marsilius Ficinus ve svém překladě děl Platonových nadpisuje 1. list *Dio Dionysio bene agere*, ale ani v argumentu ani jinde tohoto nadpisu neodůvodňuje. Pokud je známo, není tu jméno Dionovo nikde v rukopisném podání. Z dvanácti rukopisů Bekkerových má deset, zejména též *A* a *Ω* (t. j. podle nynějšího značení *A* a *O*) *Πλάτων Διονυσίω εὖ πράττειν*, jeden (*b* = Parisiensis 1040 ze 14 stol.) nemá vůbec nadpisů v textu listů, jeden (*f* = Parisiensis 2755) má z něho jenom *Διονυσίω*. Ve shodě s většinou rukopisů je tento list nadepsán jménem Platonovým i v prvním tištěném vydání Alda Manutia v Benátkách 1513. Třeba tedy si mysliti, že tu změnu provedl Ficinus sám a že k ní byl pohnut obsahem tohoto listu.

Po příkladu Ficinově nadpisovali i někteří vydavatelé řeckého textu tento list *Δίω Διονυσίω εὖ πράττειν*; tak již basilejské vydání Platona z r. 1534, Beurerovo vydání Listů z r. 1586 a z novějších vydavatelů tak nadepsali Bekker, Stallbaum a C. F. Hermann. Dionovi přičítal 1. list také Grote².

Proti opravě Ficinově svědčí nejen rukopisné podání, nýbrž i Diogenes Laert., jenž 3, 61 poznamenává, že mezi 13 Platonovými listy jsou čtyři psány Dionysiovi; není pochyby, že tím myslí list 1., 2., 3. a 13. Vnitřní důvody samy nemohou rozhodnouti o pisateli; ačkoli by snad o své účasti na vládě syrakuské větším právem mluvil Dion než Platon, nelze pomýšleti na Diona již proto, že pisateli se jeví nevďek Dionysiův proto tak veliký, že se mu

¹ Tak je tomu v Grynaeově a Oporinově vydání děl Platonových, jež vyšlo v Basileji r. 1534 u J. Valdera. Podobně ve vydání Listů od Joana Jakoba Beurera v Basileji 1586, jenž k listu 13. výslovně poznamenává: *Haec epistola a Marsilio conversa non est et res quasdam habet Platonis gravitati parum congruentes et in Graeco exemplari ut illegitima notatur*. To je nepřímý doklad pro mínění uvedené nahoře. — O podezřívání pravosti listu 12. a 13. se zmiňuje i Fabricius, *Bibl. Gr.* II, č. 10, ale nesouhlasí s ním, spoléhaje na autoritu Thrasyllova a Diogenu.

² *Plato and the other companions of Socrates*, 3. sv., 3. vyd. (1875), str. 220, pozn.

ho dostalo, když pobyl tak dlouhý čas v Syrakusách. Menší váhy je námitka, že by byl Dion psal Dionysiovi dorským dialektem¹. Ale ani Platonovi není možno přičísti tento list, zvláště pro nemírné zvětšování pisatelovy moci v Syrakusách, jež se nesrovnává, jak uvidíme níže, s úsudkem, který o svém vlivu na Dionysia pronáší Platon v jiných listech. Zdá se, že to je spíše školské cvičení než skutečný list.

Zcela zvláštní mínění o 1. listě pronesl Otto Immisch². Soudí, že sbírka platonských listů byla sestavena za tím účelem, aby byl vyplněn slib o *τρίτη πολιτεία* daný v Zákonech 5, 739 E: měla jí býtí dovršena politická filosofie Platonova. První list byl přičten Platonovi pro myšlenku v něm pronesenou 309 B *ἐγὼ μὲν οὖν περὶ ἑμαυτοῦ βουλευσομαι τὸ λοιπὸν τρόπον ἀπανθροπότερον*. Pisatel 1. listu měl vskutku značný podíl v dějinách Syrakus, když v nich vznikala tyrannis; srovnáním s Diodorem 13, 85—96 dochází Immisch úsudku, že jej napsal Spartan Dexippos. Pravý list Dexippův znal asi Filistos; pořadatel Listů jej asi našel, arci změněn, u historika Timaiia.

Umělá konstrukce Immischova je založena na předpokladu podle našeho mínění nesprávném, že sbírkou Listů má býtí podána *τρίτη πολιτεία*. Listy by byly velmi nevhodným splněním onoho slibu a nejnevhodnějším začátkem té „třetí ústavy“ by byl právě náš list.

Ale přes uvedené pochybnosti o pravosti jednotlivých listů lze tvrditi, že po celý středověk a v novém věku až do 18. stol. byly Listy pokládány za pravé dílo Platonovo. Pokud byly Platonu upírány, dělo se to z obecného předsudku o povýšenosti Platonovy osoby i jeho slohu nad obsahem a slohem těchto větším dílem drobných výtvorů³.

¹ Wiegand v 1. pozn. ke svému překladu 1. listu; Steinhart v úvodě k překladu H. Müllera 8. sv., 320 činí také tuto námitku, ale uvádí ji mezi důkazy, že tento list jest Dionovi podvržen.

² Philologus 72, 1913, 1—41; srov. zprávu v Listech filol. 40, 1913, 314.

³ Když Leonardo Bruni přeložil r. 1427 Platonovy Listy, Pier Candido Decembrio r. 1438 odmítal jejich pravost v listě Zenonovi Amidanovi, kde píše: „Difficile est Leonardo Arretino viro litteris graecis erudito non credere de his Platonis, ut ait, epistolis quae putat. Mihi vero quam longe a tanti philosophi non dicam elegantia, sed auctoritate et dignitate videntur abesse;

12. Západní svět poznal Listy teprve z překladu Ficinova, ačkoli je již před ním přeložil Leonardo Bruni d'Arezzo a překlad věnoval Cosimovi de Medicis.

Brunovu překladu Listů byl přičten významný kulturní účinek, založení platonské akademie ve Florencii. Čteme o tom ve spise nadepsaném *Die Chronik seiner Vaterstadt vom Florentiner Lorenz Ghiberti, dem berühmtesten Bildgießer des fünfzehnten Jahrhunderts. Nach dem Italienischen von August Hagen. 2 sv., v Lipsku, F. A. Brockhaus 1833. [Künstler-Geschichten, mitgeteilt von August Hagen. I. II.] V I. díle tohoto spisu str. 328 nn. se vypravuje, že Cosimo Medici před seznámením s Plethonem neměl záliby ve filosofii, nýbrž jen v poesii. Když se seznámil s Plethonem a dověděl se o Platonovi, jenž spojuje básnictví s filosofii, byl by jej rád četl, ale jako Petrarka ani on neuměl řecky. Na jeho žádost přeložil Leonardo Bruni d'Arezzo do latiny Platonovy Listy a věnoval je Cosimovi s předmluvou, v níž poukazoval na drahocennost těchto listů, na rozkoš, kterou mu působilo jejich překládání, a prosil Cosima, aby je často četl a vštěpoval si do paměti jejich myšlenky, zejména to, co se týče státu; že jeho dobré zásady stykem s velikým mužem zesílí. Pod vlivem těchto listů zatoužil Cosimo založiti ve Florencii školu, která by šířila vznešené myšlenky Platonovy, ale zatím se marně ohlížel po učitelích. Teprve po letech našel učitele: byl to Marsilius Ficinus; o tom vypravuje Hagen v II. sv., 107 nn.*

Ernst August Hagen, profesor dějin umění a literatury v Královci (1797—1880), napsal k této florencké Kronice předmluvu, v níž popisuje předlohu své knihy, rukopis díla Ghibertova, chovaný ve Florencii v bibliotheca Magliabechiana. Dílo to se skládá ze dvou částí, nadepsaných *Kommentäre*; první obsahuje pravidla proporcí, druhá dějiny umělců. Hagen vydává jen druhý *Kommentär* se změněným titulem „*Kronika*“, protože se tu jedná o skutečnosti a dějinách, „jež jsou užitečnější a určitější“.

Měli bychom tu velmi vážné svědectví o významu Listů,

verum a scriptore nequaquam rerum platoniarum inscio sed versuto admodum confictae et exaratae tanta cura praestandae veritatis, ut fides ex diligentia depereat . . .“ (cod. Riccard. 827 f. 24). Cituje R. Sabbadini, *Le scoperte dei codici latini e greci ne' secoli XIV e XV* (1905) I, str. 174, pozn. 9.

kdyby pocházelo opravdu od slavného florenckého mistra reliefu, Cosimova vrstevníka. Ale ve skutečnosti je celá Hagenova kniha romantická mystifikace; není to překlad díla Ghibertova, nýbrž dílo Hagenovy obrazotvornosti, opřené o historická data, jaká podává zejména Vasari¹. Ale ještě r. 1859 Wilhelm Wiegand cituje v úvodě ke svému překladu Listů celou onu stat o Platonových Listech jako Ghibertovu i s domnělou předmluvou Brunovou, aby ukázal, za jak důležité bylo kdysi pokládáno čtení Listů pro knížata a praktické státníky².

V době renaissanční se plně uplatnily ty myšlenky Listů, pro které je staří platonikové řadili mezi Platonova díla politická. Jejich výklady o mravnosti v politice byly tehdejšími čtenářům mnohem více než předmětem odbornického studia: byly přijímány jako autoritativní parainese, jako něco, čím se musí politická morálka obroditi.

Morálním obsahem Listů byl nadšen již sám Ficinus. Píše o nich, že vydávají svědectví o velikém a pevném duchu Platonově, o jeho obětavosti k příteli a nebojácnosti k tyranu³.

Jak živě byly citěny politické myšlenky obsažené v Listech, je patrné i z toho, že jedno jejich vydání bylo myšleno jako polemický spis proti spisům Macchiavellovým⁴. Vydavatel Beurer, jak vidíme z jeho předmluvy, nalézá v nich protiklad mezi Platonovým ideálem vladaře-filosofova a skutečným panovníkem Dionysiem, jenž

¹ Lorenzo Ghibertis *Denkwürdigkeiten* (I Commentarii), vydal Julius v. Schlosser v Berlíně 1912; v. II. díl (Kommentar), str. 9.

² *Griechische Prosaiker in neuen Übersetzungen*, herausg. von Osiander und Schwab, Stuttgart, 301. sv., str. 28 nn.

³ Úsudek Ficinův jest obsažen v argumentu jeho překladu listu 12. (u Ficina posledního): *Est autem operae pretium in his epistolis animadvertere, quam magno et constanti animo Plato noster, praesertim in amicorum rebus fuerit et quam gravia saepe discrimina pro amici salute subierit. Praeterea quam libere atque benigne tyrannum saepius corripuerit, ab adulatione quidem maxime omnium alienus, caritate vero atque officio nemini cedens, ut non minus vita et moribus quam disputationibus conducere nobis possit ad bene beateque vivendum.*

⁴ *Epistolae Platonis Graece et Latine eruditissimis notis logicis ethicis et politicis distinctae et illustratae et Machiavellismo oppositae. Opera et studio Joannis Jacobi Beureri Saccingensis. Basileae, per Sebastianum Henricpetri [1586].*

byl vladařem nedobrým a filosofem zdánlivým. Vytknuv „ohavná a hříšná axiomata“, která Macchiavelli stanoví pro vládcce, praví, že úmyslně proti nim postaví Platonovy Listy, jednak aby na tyranu Dionysiovi ukázal zřetelný příklad macchiavellské nešlechtnosti a ničemnosti, jednak aby dal duším svých krajanů, zejména budoucích politiků, jako protilek zdravou nauku, moudrá napomenutí a užitečné rady, obsažené v Listech, a aby jim tímto protikladem tím více znechutil nauky Macchiavellovy. Rozhořčenými útoky proti macchiavellismu jsou naplněny i poznámky, kterými Beurer provází řecký text a latinský překlad Listů¹.

Pro celkové oceňování Listů nemělo až do konce 17. stol. velkého významu, že list 13. byl vymítán z jejich sbírky pro svůj obsah, Platona nedůstojný, a že byl 1. list přičítán Dionovi. To bylo spíše očišťování sbírky nežli pochybování o její pravosti.

13. Velký převrat v nazírání na Listy způsobilo Bentleyovo kritické odsouzení listů Falaridových². Vypukla přímo epidemická nedůvěra ke všem listům řeckých klasiků v rukopisech dochovaných a ta zasáhla i Listy Platonovy. Bentley sám jejich pravosti hájil, ale nedovedl udusiti onu skepsi, k níž dal sám podnět. Váha rukopisného podání a starověkých svědectví přemohla ještě pochybnosti u samého Tiberia Hemsterhusia³, ale století 18. nemělo již té bezstarostné důvěry v pravost Listů jako doby předcházející a vystoupením Christopha Meinerse, jenž r. 1782 prohlásil všech 13 listů za podvržené, bylo dosaženo druhé krajnosti.

¹ Beurer zaujatý proti macchiavellismu si neuvědomil, že se vrcholná zásada politické theorie Macchiavellovy stýká s Platonovým pojetím státní svrchovanosti: srovn. Ernest Barker, *Greek Political Theory, Plato and his Predecessors* (1918), str. 234.

² V této části dějin Listů se nepouštím do podrobností, abych nemusil opakovati, co jsem o této věci napsal v Listech filol. 33, 1906, 194—204; srovn. též pojednání Frant. Ševčíka „O pravosti listů Platonových“ v programu gymnasia v Praze-III za školní r. 1915—16. H. Raeder jedná o literárně-historické kritice Listů Rh. Mus. 61, 1906, 427—435.

³ Tiberius Hemsterhusius ve vydání Luciani Samosatensis colloquia selecta (v Amsterdamu 1732) v poznámkách str. 87 n.: „Sane Platonis Epistolae a Leone Allatio publicatae sophistica potius sententiarum ludibria quam nativam principis philosophi gravitatem spirant: contra stat veterum auctoritas, sine qua nihil in huiusmodi rebus licet.“

V století 19. konservativní úsudek, kterého hájil Grote, nepřemohl trvalého dojmu odsuzující kritiky Astovy (1816) a byl zatlačen analytickým dílem Karstenovým (1864), pro Listy nepřívznivým. Protože však cena životopisného a historického materiálu, který je v nich obsažen, byla příliš patrná a nevývratná, byly podnikány různé pokusy o hypotезy, které by uznaly a vysvětlily tuto cenu zachovávající přesvědčení o jejich podvrženosti. Pevnou formu dal tomuto kompromisnímu soudu K. Steinhart¹ (1866): Listy nejsou díla Platonova, ale jejich obsahu nesmíme zavrhovati; zvláště list 7. obsahuje bohatá zrnka historické pravdy, jež mohou pocházeti jen ze zpráv mužů, kteří byli svědky a snad i účastníky syrakuských dějů.

Takto byla nalezena střední cesta mezi oběma krajnostmi; po ní šla v 2. polovici 19. stol. většina literárních i politických dějepisců a filosofů, pokud jednali o Platonovi a dějinách jeho doby.

14. Začátek 20. století, vyznačující se ve filologii vůbec reakcí proti radikální kritice století předcházejícího a snahou ne odmítat, nýbrž rozumět, postavil i Platonovy Listy znova na místo, na kterém byly až do století 18. Projevem toho bylo zejména uznání, kterého se jim dostalo od historika Eduarda Meyera². Meyer pokládá Listy za pravé a prohlásil je za spolehlivý a hlavní pramen pro styky Platonovy s oběma Dionysii.

Otázka, kterou si dnes dává kritika, nezní, zdali jsou Platonovy Listy pravé či nepravé, nýbrž které z Platonových listů jsou pravé a které nepravé. Odpověď, kterou dal na tuto otázku Wilamowitz-Moellendorff ve svém velkém díle o Platonovi³, není posledním slovem vědy a také není výrazem nějakého kolektivního soudu nynější doby — spíše sama podmanivě určí tento soud —, ale může býti pokládána za symbolické svědectví toho, jak filologická věda v osobě svého velkého představitele přešla od skepse k uznání a víře. Wilamowitz-Moellendorff pokládal dříve jen list 6. za pravý a odsuzoval i nejdůležitější listy 7. a 8.; nyní uznává listy 6., 7. a 8. za nepochybně pravé

¹ K. Steinhart v úvodě k překladu Listů od Hier. Müllera (Platon's sämtliche Werke, 8. sv., 1866, str. 279 nn.) a ve spise Platon's Leben, str. 9 nn.

² Eduard Meyer, Geschichte des Altertums V, str. 502.

³ Wilamowitz Moellendorff, Platon; srov. zvl. II. sv.. 278—304.

a o 7. přímo praví, „že kámen, který jsme my stavitelé zavrhli, se musí státi kamenem úhelným“¹. Ten nový úhelný kámen se osvědčuje v jeho vlastním díle pevnou konstruktivní složkou.

Bylo možno čekati, že tento obrat Wilamowitzův způsobí rozmnožení a prohloubení studia Listů.¹ Z prací, které směřují k tomuto cíli, jest jmenovati zvláště vydání Listů od Ernsta Howalda² s úvodem, překladem a komentářem. Howald zůstal na stanovisku Wilamowitzově, s něhož se jeví pravými jen listy 6., 7. a 8. Listy, které pokládá za nepravé, neuznal ani za hodny překladu a také v poznámkách jim nevěnuje stejnou péči jako listům druhým. Mnohem více přispěl k pochopení Listů Wilhelm Andreae jednak svou studií o filosofickém obsahu Listů³, jednak svým vydáním Listů, doprovázeným úvodem, překladem a poznámkami⁴.

15. Jedinou obranou Listů, které jest ještě potřebí, jest jejich výklad. O ten jsem se pokusil v latinsky psaném komentáři, který bude vydán zvláště; zvláště bude vydán i můj překlad Listů. V úvahách, které následují, jde o to, aby bylo z jednotlivých míst Listů a z jejich výkladu vytěženo co možná nejvíce pro poznání Platonova poměru k politice, jak athenské tak syrakuské, k osobám syrakuského dvora, jež zasáhly do Platonova života, a k jistým stránkám filosofie. Přes to, že Listy jsou už uznaným pramenem pro dějiny Syrakus, pro životopis Platonův a namnoze také pro jeho filosofii, není tato práce podniknuta zbytečně. Protože jsou Listy z posledních let Platonova života, lze v nich namnoze naléztí to, na čem se Platonovo myšlení ustálilo a co Platon chtěl vyjádřiti přímo, bez vážné hravosti dialogu⁵. Uvidíme, že Listy druhy pronášejí rozhodné a jasné slovo o tom problému, který jest v dialogu jemu věnovaném nedořešen, a že jsou jedinečnými svědky

¹ Toto očekávání přímo vyslovil John Burnet v *Classical Review* 38, 1924, 27 v recenzi Howaldova vydání Listů.

² *Die Briefe Platons*, herausgegeben von Ernst Howald, Zürich 1923.

³ Wilhelm Andreae, *Platons Philosophie in seinen Briefen*. Zvláštní otisk z *Philologu* 78, 1/2 (v Lipsku 1922).

⁴ Wilhelm Andreae, *Platons Staatsschriften. Erster Teil: Briefe*. Jena 1923.

⁵ Ovšem charakteristická záliba Platonova v dialogu projevuje se tu a tam i v Listech, v. Andreae v uvedeném pojednání str. 13, pozn. 34.

o sporu a smíru Platonových politických zkušeností s jeho politickými ideály.

Mně nebyl soud Wilamowitzův podnětem, abych uznával nebo zkoumal pravost Platonových listů. Přesvědčení, že Listy jsou pravé, došel jsem již před 20 lety, nejprve metodou stilometrickou, potom i pozorováním jejich obsahu¹. To bylo v době, kdy víra v pravost Listů byla ještě pokládána za absurdní. Ke studiu Listů jsem byl tehdy přiveden, když mi dal můj zvěčnělý učitel Robert Novák úkol vypracovati pojednání o Platonových stycích s dvorem syrakuským. Od toho času mi byly a jsou Listy cestou k Platonovi.

¹ V. mé články „Příspěvek k řešení otázky o pravosti listů Platonových“, *Listy filol.* 33, 1906, 193—210, 336—347; „Novější literatura o listech Platonových“, *tamže* 35, 1908, 97—106, 188—203; „Tajné učení“ a Platonovy listy, *Sborník filologický* II, 1911, 259—288.